

obzira na način sudjelovanja i vrstu migracije, dob, spol ili otok na kojem žive, slično procjenjuju temeljne vrijednosti života.

Zaključno valja istaknuti da sva navedena poglavlja, s obzirom na metodološki pristup i uži predmet istraživanja, mogu egzistirati kao samostalni radovi. No upravo objedinjeni u ovu znanstvenu monografiju i promatrani kao cjelina ukazuju na utjecaj povijesnih i suvremenih migracija na razne segmente društveno-gospodarskog razvoja pojedinih hrvatskih regija.

NENAD BUKVIĆ

Makarsko primorje danas: Makarsko primorje od kraja Drugog svjetskog rata do 2011., uredili Marko Mustapić i Ivan Hrستیć, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar i Grad Makarska, Zagreb 2012., 478 str.

Makarsko primorje danas: Makarsko primorje od kraja Drugog svjetskog rata do 2011. zbornik je radova s istoimenog interdisciplinarnog znanstvenog skupa održanog u Makarskoj 3. i 4. svibnja 2012. u organizaciji Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i Grada Makarske. Skup je održan povodom 50. obljetnice potresa koji je 1962. zadesio navedeno područje i ostavio neizbrisiv trag u sjećanju stanovništva cijelog Makarskog primorja. Zbornik je podijeljen u šest tematskih cjelina: "Stanovništvo i njegove mogućnosti", "Mjesna naseljska mreža i samouprava", "Gospodarska evolucija: od poljodjelstva do prometa i turizma", "Potresi 1962. godine u lokalnoj povijesti", "Zapisi o identitetu" i "U ono vrijeme obrane...", koji obuhvaćaju dvadeset jedan rad autora različitih znanstvenih i stručnih polja koji su iz svoje domene iznijeli raznolike i, u velikoj mjeri, dosad nepoznate podatke o povijesti Makarskog primorja. Iako prevladavaju radovi iz polja društvenih i humanističkih znanosti (sociologija, povijest, demografija, etnologija i antropologija, pravo, psihologija te arheologija), dva su rada iz područja geofizike, a jedan iz područja urbanizma. Osim navedenog zbornik sadrži i sažetke radova (str. 445.-458.), sažetak cjelokupnog zbornika na engleskom jeziku (str. 459.-464.) i bilješke o autorima radova (str. 465.-478.).

Nakon uvodne riječi urednika zbornika Marka Mustapića i Ivana Hrستیća (str. 7.-8.), gdje se objašnjava potreba održavanja navedenog skupa kao i kontekst istoimenog zbornika, slijedi prvi dio zbornika, koji počinje radom "Stanovništvo Makarskog primorja: demografsko kretanje u vrtlogu društvenih promjena od 1945. do 2011." (str. 11.-28.), čiji su autori Roko Mišetić i Mario Bara. Autori analiziraju demografske promjene i kretanje ukupnog broja stanovništva Makarskog primorja, stavljajući naglasak na društvene čimbenike koji su generirali promjene u populacijskim procesima stanovništva navedenog područja.

"Prisilni ratni migranti na području Regionalnog ureda za prognanike i izbjeglice Makarska" (str. 29.-51.) rad je Dražena Živića i Sandre Cvikić u kojem se analiziraju posljedice oružane srbijanske agresije na Republiku Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu

početkom 1990-ih, koja je, između ostalog, rezultirala i prisilnom ratnom migracijom kao posljedicom sustavne politike etničkog čišćenja koju su provodile Jugoslavenska narodna armija (JNA) i srpske paravojske postrojbe na okupiranim područjima. Regionalni ured za prognanike i izbjeglice Makarska obuhvaćao je područje centara za socijalnu skrb Makarska, Metković, Imotski, Ploče i Vrgorac, u kojima je bilo evidentirano više od 45 000 prognanika i izbjeglica. Navedeni procesi utjecali su na trajne društvene, demografske i gospodarske promjene makarskog i okolnog područja.

Krešimir Peračković dao je u radu "Obilježja socio-profesionalne strukture stanovništva Makarske – razvojni ili regresivni resurs?" (str. 53.–74.) analizu stanovništva Makarske u razdoblju od 1971. do 2011., promatrajući indikatore kao što su radna aktivnost stanovništva, struktura djelatnosti i obrazovna struktura. Potom slijedi rad "Obrazovna postignuća učenika i škola Makarskog primorja" (str. 75.–98.) Josipa Burušića, Marije Šakić i Tonija Babarovića, kojim završava prvi dio zbornika. U njemu su autori na temelju ispitivanja 307 učenika iz sedam osnovnih škola Makarskog primorja i prikupljenih podataka komparativno analizirali obrazovna postignuća učenika na razini regije, županije i države.

Tematska cjelina koja se bavi mjesnim naseljima i samoupravom počinje radom Sonje Podgorelec i Sanje Klempić Bogadi "Socio-geografske promjene u naseljima Makarskog primorja" (str. 101.–120.) u kojem se, između ostalog, analiziraju i društveno-gospodarski procesi, posebice litoralizacija i deagrarizacija, koji su se pojačali nakon izgradnje Jadranske magistrale tijekom 1960-ih te su kao takvi posebice utjecali na preobrazbu Makarskog primorja.

Geran Marko Miletić u svom je radu "Osnovna obilježja sekundarnog stanovanja na Makarskom primorju" (str. 121.–137.) analizirao dinamiku kretanja broja stanova za odmor na Makarskom primorju, kao i osnovna obilježja, intenzitet i karakter njihova ulaska u taj prostor. Dobivene rezultate usporedio je s rezultatima na nacionalnoj razini.

Ulogu današnje moderne lokalne samouprave objasnili su Frane Staničić i Mihovil Škarica u radu "Glavni izazovi učinkovitoj i demokratskoj lokalnoj samoupravi: primjer Makarskog primorja" (str. 139.–165.). Osim što su opisali karakteristike lokalne samouprave u Hrvatskoj od 1945. do danas, kao i osnovne tendencije razvoja, objasnili su i organizaciju i način rada lokalne samouprave na području Makarskog primorja te njihov funkcionalni i pravni aspekt.

Tematska cjelina koja obuhvaća radove koji se bave gospodarskim razvojem Makarskog primorja od poljodjelstva pa sve do turizma počinje radom "Makarsko primorje – od rivijere do mikroregije" (str. 169.–184.), čiji su autori Saša Poljanec-Borić i Luka Šikić. U radu autori daju razvoj Makarske od općine do rivijere, stavljajući naglasak na razdoblje od 1961., kada započinje masovni turizam, koji je glavna razvojna poluga makarskog područja.

Danijel Vojak dao je pregled gospodarskog razvoja makarskog područja od kraja Drugog svjetskog rata do 1962., kada navedeno područje pogađa razorni potres ("Gospodarski razvoj makarskog područja od 1945 do 1962.", str. 185.–209.). Osim što je objasnio gospodarske prilike koje su vladale u Hrvatskoj u promatranom razdoblju, autor je opisao i industrijski, poljoprivredni te turistički razvoj makarskog područja.

U radu Jasenke Kranjčević “Turizam u prostornim planovima Makarskog primorja od 1945. do 1990.” (str. 211.–230.) analizira se odnos regionalnih prostornih planova Makarskog primorja i turizma u razdoblju od 1945. do 1990., dok je Valentina Lasić u radu “Pomorsko-urbanistički razvoj makarske luke od 1945. do 1985.” (str. 231.–250.) dala pregled razvoja makarske luke od kraja Drugog svjetskog rata, kada je započela njezina obnova, pa do 1985. godine.

Radom “Gibanje u moru povezano s makarskim potresom od 11. siječnja 1962. godine” (str. 253.–263.) autora Mirka Orlića, Miroslave Pasarić i Marijana Heraka počinje cjelina u zborniku koja se bavi potresima u Makarskom primorju 1962. te njihovom percepcijom u lokalnoj povijesti. Jedan od autora navedenog rada, Marijan Herak, suautor je i sljedećeg rada u zborniku, “Seizmičnost i potresna opasnost na Makarskom primorju” (str. 265.–276.), čija je suautorica Davorka Herak. Budući da je Makarsko primorje s pripadajućim otočjem jedno od seizmički najaktivnijih područja u Hrvatskoj, kao takvo je najugroženije u Hrvatskoj. Autori na temelju iznesenog zaključuju da se prosječno jednom u 475 godina mogu očekivati razorni potresi na navedenom području.

Ivan Hrستیć, ujedno jedan od urednika zbornika, autor je sljedećeg rada, u kojem se na temelju arhivske građe, periodike i relevantne literature istražuju događaji koji su se odvijali tijekom i nakon ukupno 58 potresa koji su zadesili Makarsko primorje u siječnju 1962. (“Zbivanja na Makarskom primorju tijekom i nakon potresa 1962. godine”, str. 277.–296.). Osim što je obradio događaje za vrijeme potresa kao što su evakuacija stanovništva i pomoć području pogođenim potresom, opisao je i izravnu posljedicu istih, kao što je uzrokovana šteta (srušeni i oštećeni objekti i sl.), te dugoročne posljedice potresa, kao što je primjerice preseljenje stanovništva iz podbiokovskih zaselaka u mjesta na obali.

Marko Mustapić, također jedan od urednika zbornika, te Nenad Karajić autori su rada “Prirodne katastrofe kao čimbenici modernizacije hrvatskog društva: primjer potresa 1962. godine na Makarskom primorju” (str. 297.–317.). U njemu analitički fokus stavljaju na tijek modernizacijskih procesa u lokalnim zajednicama na Makarskom primorju koji su uslijedili nakon potresa 1962. godine.

Radom Smiljane Šunde “Preseljenje Podgorana bliže moru – druga strana medalje” (str. 319.–335.) završava cjelina u zborniku koja se bavi izravnim i neizravnim posljedicama potresa 1962. godine. U njemu autorica opisuje život šezdesetih godina prošlog stoljeća u mjestu Podgora, koje se nalazi u neposrednoj blizini Makarske, te posljedice koje je navedeno naselje pretrpjelo nakon potresa. Naime nakon povratka stanovništva iz zbjega uoči ljeta 1962. vlast je donijela odluku o izgradnji novih kuća između mora i trase buduće Jadranske magistrale te zabranila obnovu postojećih oštećenih podgorskih obiteljskih kuća. Tom odlukom vlasti dogodilo se zapravo prisilno preseljenje stanovništva Podgore bliže moru, iako je većina stanovnika bila protiv takve odluke.

“Makarsko zaleđe u razvojnoj ulozi” (str. 339.–349.) sljedeći je rad, u kojem autorica Maja Štambuk govori o potencijalnoj obnovi modela života i rada koji se oslanja na komplementarnost planine i doline, uzimajući za primjer Makarsko primorje i njegovo zaleđe, tj. biokovski prostor.

Marinko Tomasović u svom je radu "Interes za Makarsko primorje u humanističkim znanostima od polovine 20. stoljeća na temelju objavljenog u literaturi" (str. 351.-372.) kritičkim sagledavanjem bibliografije, prvenstveno iz područja arheologije, uputio na radove koji se bave Makarskim primorjem. Tu je naglasio nedostatak sinteza te upozorio na nužnost valoriziranja literature iz humanističkih znanosti, uz novije osvrtne iz srednjovjekovne povijesti.

Već spomenutom Podgorom bavi se i sljedeći rad u zborniku, autora Slavena Letice ("Teorijski koncept 'korisne prošlosti' i dugoročna vizija razvoja Podgore", str. 373.-384.). U njemu autor, pozivajući se na bogatu prošlost Podgore i njezina stanovništva i mnoge prijelomne povijesne događaje koji se vežu za to mjesto, navodi njegove potencijale kao što su obnova mnogobrojnih putova koji bi mogli postati pješačke i biciklističke staze, zatim iskoristivost Župnog doma u sklopu kojeg bi se trebala osnovati referentna knjižnica najpoznatijeg Podgoranina, preporoditelja don Mihovila Pavlinovića, kao i povijesni odnosno zavičajni muzej Podgore. Tu spominje i obnovu potoka Vrutka i pripadajućih mu mlinica, zatim obnovu i oživljavanje maslinarstva, uljarstva, ribarstva i sl. te potrebu novog pristupa razvoju turizma.

Antonija Zaradija Kiš i Vedrana Vela Puharić u radu "Kulturološke perspektive utonule baštine sv. Martina na Makarskom primorju" (str. 385.-405.) bave se bogatstvom i raznolikošću martinske baštine, koja se posebice očituje na makarskom prostoru, gdje su dva važna ruševna martinska svetišta: Kotišina i Samartinje. Budući da sv. Martin spada među tri "najsluženija" sveca, autorice ističu potrebu revaloriziranja makarske tradicije sv. Martina te potrebu da ga se u skladu s time smjesti u europski kulturološki martinski kontekst.

Posljednja cjelina u zborniku odnosi se na noviju povijest Makarskog primorja i sadrži rad Jakše Raguža "U Konavoskim brdima' – prilog poznavanju ratnog puta 156. makarsko-vrgoračke brigade/domobranske pukovnije HV-a" (str. 409.-444.), koji je ujedno i posljednji rad u zborniku. Autor opisuje ustroj i ratni put navedene postrojbe od njezina osnutka 1991. do kraja Domovinskog rata. Iako je bila angažirana na cjelokupnom Južnom bojištu, njezina je uloga bila od presudne važnosti u obrani od Vojske Republike Srpske na iznimno teškom pograničnom terenu Konavoskih brda od listopada 1992. do siječnja 1996. godine.

Prikazani zbornik radova od iznimne je važnosti jer upoznaje čitateljstvo s dosad manje poznatim temama koje su vezane za Makarsko primorje. Kao takav zasigurno će biti uporište za daljnje istraživanje i ostalih tema koje su vezane za Makarsku i njezinu okolicu. Također valja napomenuti hvalevrijednu činjenicu da je zbornik objavljen i prije samog održavanja skupa te su tako radovi objavljeni u njemu postali dostupni širem čitateljstvu odmah po održavanju skupa. Nadajmo se da će se organiziranje sličnih skupova, kao i izdavanje pripadajućih zbornika radova, i dalje nastaviti jer će nas tako upoznati s temama regionalne povijesti koje su još uvijek u velikoj mjeri neistražene.